ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF TER HOOGTE VAN DE BOSSTRAAT TE DILBEEK (VLAAMS-BRABANT)

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 595

Rapport opgemaakt door: Tine Van denhaute

Derbystraat 51

9051 Gent

december 2017

Dossiernr. 23105.R.01

Projectcode OE: 2017L193

Gent

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Bosstraat te Dilbeek (Vlaams-Brabant)

Auteur

Tine Van denhaute

Projectnummer

- 23105 (intern)
- 2017L193 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, december 2017

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 595

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	18/12/2017	Interne draft
v1	20/12/2017	Externe draft / definitieve versie
v2	21/12/2017	Definitieve versie

Projectteam	
Functie	*Naam*
Projectleider	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Anouk Van der Kelen
Director	Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1 Verslag van Resultaten 6

1 Inleiding 6
1.1 Thesaurus 6
1.2 Administratieve gegevens 6
1.3 Doel van het onderzoek 7
1.4 Aanleiding van het onderzoek 7
1.5 Afbakening onderzoeksgebied 7
1.6 Onderzoeksstrategie 8

2 Aard van de bedreiging 9
2.1 Huidige situatie 9
2.2 Toekomstige situatie 10

3 Assessmentrapport: Landschappelijke analyse 12
3.1 Topografische situering 12
3.2 Bodemkundige situering 15

4 Assessmentrapport: archeologische voorkennis 22
4.1 Inventarissen onroerend erfgoed 23
4.2 Cartografische Bronnen 29
4.3 Recente landschapsveranderingen 33

5 Besluit 34
5.1 Interpretatie en datering 34
5.2 Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering 35
5.3 Samenvatting 35

6 Kwaliteitscontrole en ondertekening 37

7 Bibliografie 38
7.1 Literaire bronnen 38

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Ligging van het studiegebied op de GRB-basiskaart met perceelaanduiding (Geopunt 2017). 8
Figuur 2: De huidige toestand van het gebied. Orthofotomozaïek (middenschalig, winteropnamen, kleur 2017) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017). 9
Figuur 3: Weergave van de toekomstige situatie op de bouwplannen (Opdrachtgever 2017) 11
Figuur 4: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017). 13
Figuur 5: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017). 14
Figuur 6: Hillshade (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)..... 14
Figuur 7: Hoogteprofiel oost-west (Geopunt 2017). 15
Figuur 8: Hoogteprofiel noord-zuid (Geopunt 2017). 15
Figuur 9: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017)..... 16
Figuur 10: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2017). 17
Figuur 11: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017). 18
Figuur 12: Gedigitaliseerde tertairgeologische kaart (1:50000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017). 19
Figuur 13: Bodemerosiekaart op perceelniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)..... 20
Figuur 14: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017) 21
Figuur 15: Tabel met geraadpleegde bronnen. 22
Figuur 16: Weergave van de locaties met gekend bouwkundig erfgoed binnen een straal van 500m (Inventaris Onroerend Erfgoed 2017). 24
Figuur 17: Tabel van het bouwkundig erfgoed in de regio (< 1000 m) 25
Figuur 18: Weergave van de locaties van beschermde monumenten in de nabije omgeving (Inventaris Onroerend Erfgoed 2017). 25
Figuur 19: Beschermd landschap rond het kasteel van Groot-Bijgaarden + studiegebied (Geoportaal 2017)..... 26
Figuur 20: Alle CAI-meldingen in de nabije omgeving 27
Figuur 21: Overzichtstabel CAI in de nabije omgeving..... 27
Figuur 22: Aanduiding van het studiegebied op de Villaretkaart (Geopunt 2017). 29
Figuur 23: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)..... 30
Figuur 24: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017) 31
Figuur 25: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017). 32
Figuur 26: Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017) 33
Figuur 27: Kaart van het ministerie van openbare werken en wederopbouw met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017). 34

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING

1.1 THESAURUS

Bureauonderzoek, Dilbeek, proefsleuven

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2017I213
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- straat + nr.:	Bosstraat
- postcode :	1702
- fusiegemeente :	Groot-Bijgaarden
- land :	België
Lambertcoördinaten Y,X (EPSG:31370)	N: 4,2630/50,8690 O: 4,2632/50,8689 Z: 4,2619/50,8680 W: 4,2619/ 50,8680
Kadaster	
- Gemeente :	Dilbeek
- Afdeling :	4
- Sectie :	B
- Percelen :	B42p, B44g(2)
Onderzoekstermijn	December 2017
Thesauri	Bureauonderzoek, Dilbeek, Bosstraat

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in hoeverre het archeologisch archief dat potentieel aanwezig is op een terrein is bedreigd door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek; in situ bewaring of vrijgave van het terrein.

1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de uitbreiding van een parking aan de Bosstraat te Groot-Bijgaarden (Dilbeek).

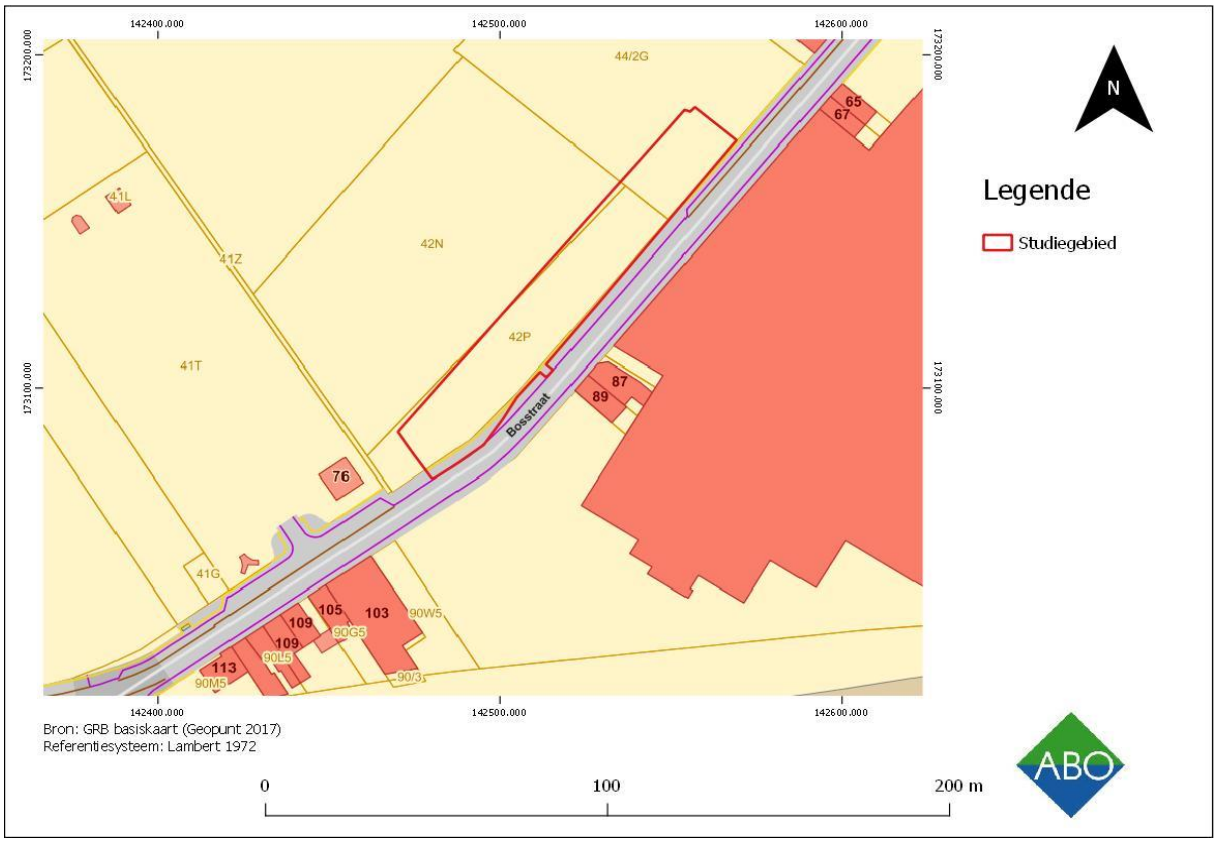
Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de grens van 3.000m² overschrijdt (ca. 6800m²) en de ingreep in de bodem de grens van 1.000m² overschrijdt (ca. 2420m³) buiten een archeologische zone, moet er in het kader van het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet voorafgaand aan een bouwvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van bureauonderzoek.

1.5 AFBAKENING ONDERZOEKSGEBIED

Het studiegebied is gelegen aan de Bosstraat te Dilbeek. Het betreft de percelen B42p en B44g-2.

Op perceel B44G(2) maakt slechts een klein gedeelte in de zuidwestelijke hoek deel uit van het studiegebied. Hier zal een uitbreiding gemaakt worden van de bestaande parking op perceel B42p.

Figuur 1 toont het studiegebied met aanduiding van de perceelgrenzen.

Figuur 1: Ligging van het studiegebied op de GRB-basiskaart met perceelaanduiding (Geopunt 2017).

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hfst.3). Hiervoor werden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geven inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hfst.4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van het archeologisch potentieel te bepalen en een advies te formuleren.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het studiegebied is gelegen in een zone voor woonuitbreiding. Het gebied is echter volledig onbebouwd. Het omvat namelijk een deel van de eigenlijke Bosstraat, akkerland (perceel 44g-2) en een parking (perceel 42p).
De bodemingreep zal bestaan uit het verlagen van de huidige parking op perceel 42p tot -1m-mv. Deze parking bestaat momenteel uit een verharding in dolomiet (een laag van ongeveer 20cm dikte). De zuidelijke hoek van perceel 44g-2 die hierop aansluit zal eveneens tot -1m-mv verlaagd worden.
Figuur 2 geeft de huidige toestand op luchtfoto weer.

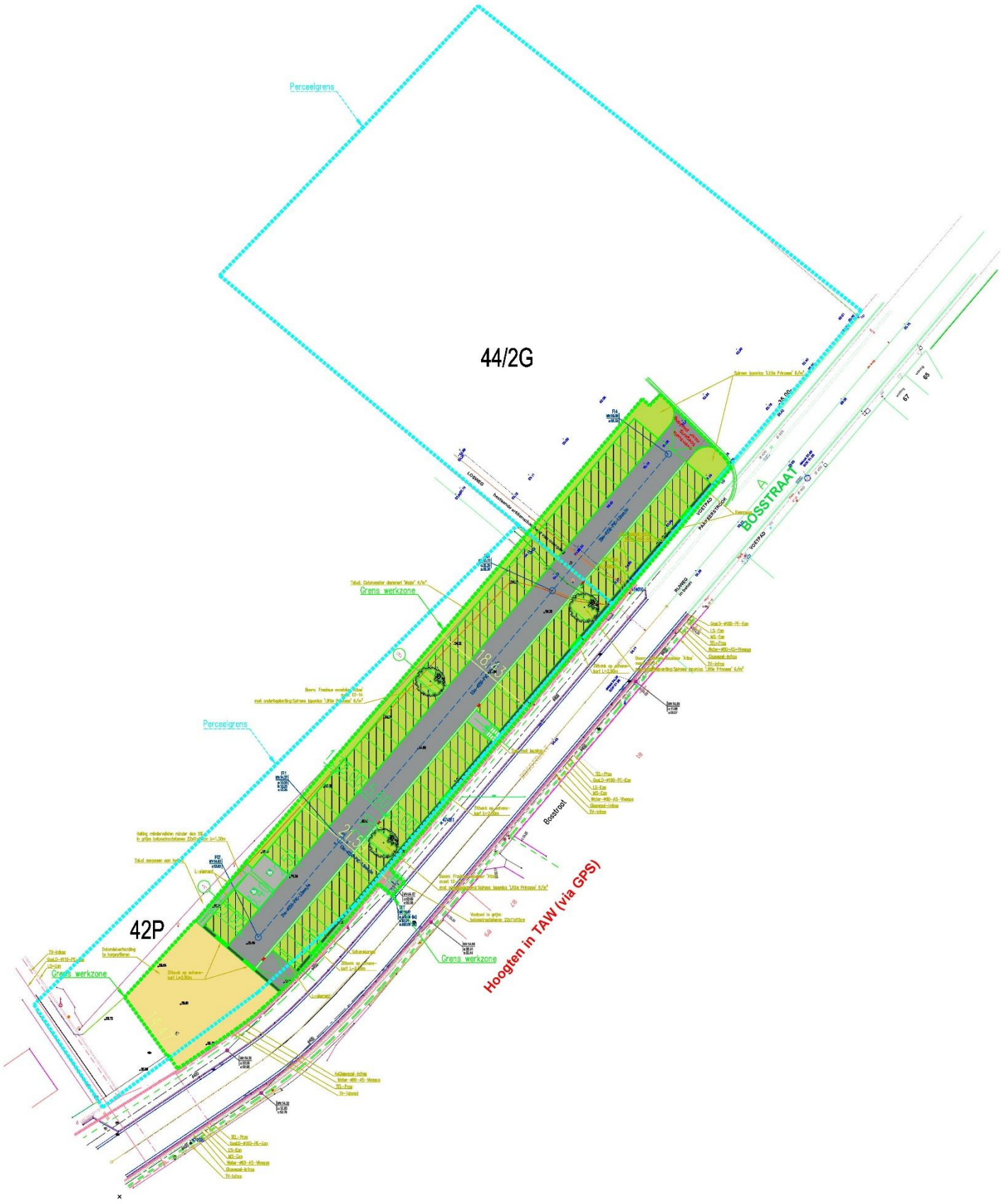

Figuur 2: De huidige toestand van het gebied. Orthofotomozaïek (middenschalig, winteropnamen, kleur 2017) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017).

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

Op de plaats van het huidige voetbalveld zal een belevenisweide aangelegd worden. Daarom zal de parking die zich momenteel op perceel 42p bevindt opnieuw aangelegd worden. De bestaande parking zal ook worden uitgebreid met een aansluitend gedeelte op perceel 44g-2 (ongeveer 520m² in de zuidelijke hoek). De nieuwe parking zal op -0.50m-mv aangelegd worden om het zicht op de belevenisweide voor de voetgangers te vrijwaren. Enkel de toekomstige parking maakt deel uit van het onderzoek. De belevenisweide wordt pas later aangelegd.
In de zuidwestelijke hoek van de parking (perceel 42p) zal enkel de bestaande dolomietlaag vervangen door een nieuwe.
De toekomstige situatie kan gezien worden op de bouwplannen (figuur 3).[1]

[1] De bouwplannen zullen voor de leesbaarheid ook apart aangeleverd worden.

Figuur 3: Weergave van de toekomstige situatie op de bouwplannen (Opdrachtgever 2017)

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

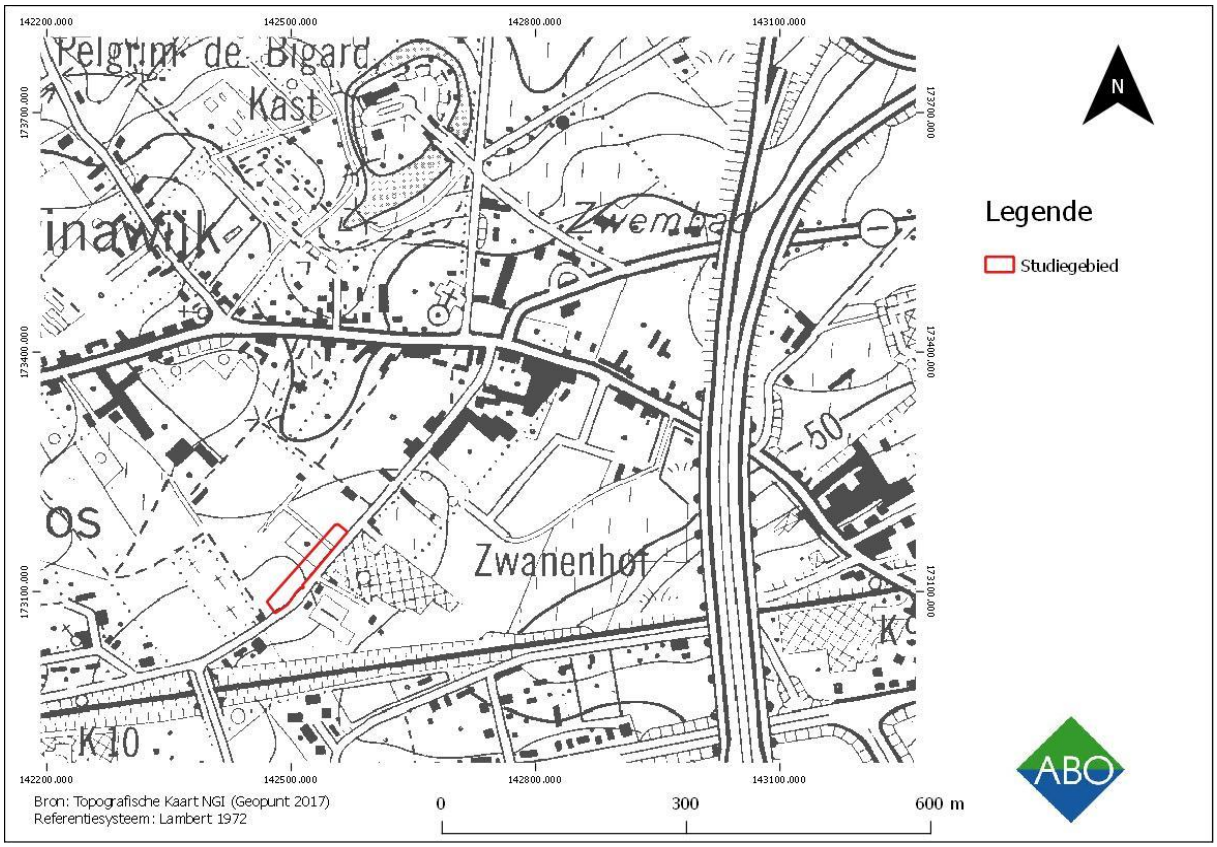
3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

3.1.1 TOPOGRAFIE

Het studiegebied is gelegen langs de Bosstraat te Groot-Bijgaarden (Dilbeek). In het westen wordt het studiegebied begrensd door de Brusselweg. Aan de overkant van deze weg bevindt zich de gemeentelijke begraafplaats.

De zuidkant van het studiegebied wordt geflankeerd door de Bosstraat. Aan de overkant, net tegenover het studiegebied, bevindt zich het verpakkingsbedrijf Cartomills.
In de onmiddellijke omgeving bevindt zich het 'sportcomplex Bosstraat'. De toegang tot dit complex verloopt via de Brusselweg. Net achter het studiegebied bevinden zich twee voetbalvelden. Achter de begraafplaats is een tennisveld.
Het gebied wordt in het oosten begrensd door een akker (perceel 44g-2). De zuidwestelijke hoek van deze akker zal geïntegreerd worden in de nieuwe parking.

In de ruimere omgeving loopt ten zuiden van het studiegebied de autostrade E19 als onderdeel van de Ring rond Brussel. Enkele kilometers oostelijk van het studiegebied bevindt zich de autostrade E40. De autostrades sluiten op elkaar aan in een min of meer rechte hoek. In deze hoek bevindt zich op ca. 500m van het studiegebied het Kasteel van Groot-Bijgaarden. Het huidige gebouw (gerenoveerd in de 20ste eeuw) gaat terug tot de 16de eeuw. Een oudere toren van het kasteel dateert uit de 14de eeuw. Het kasteeldomein is beschermd als cultuurhistorisch landschap (Onroerend Erfgoed 2017).

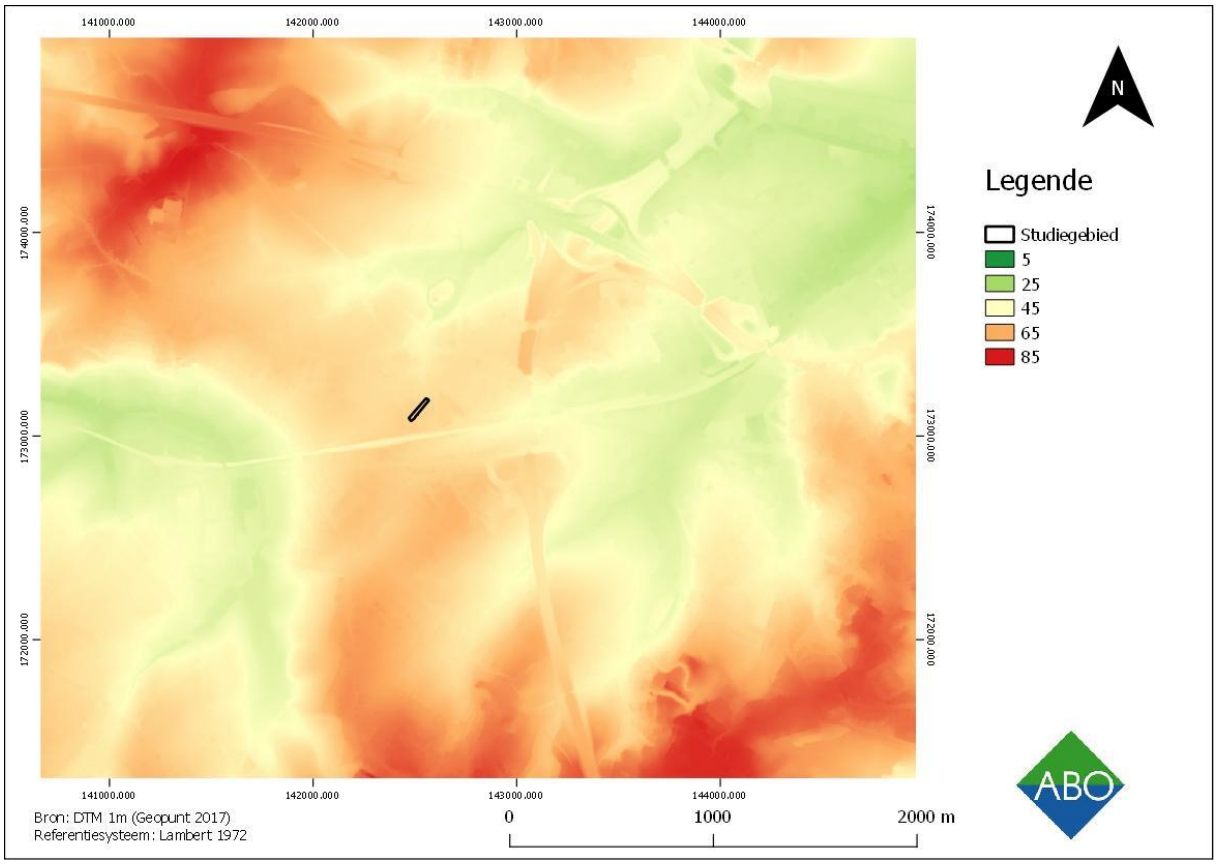

Figuur 4: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017).

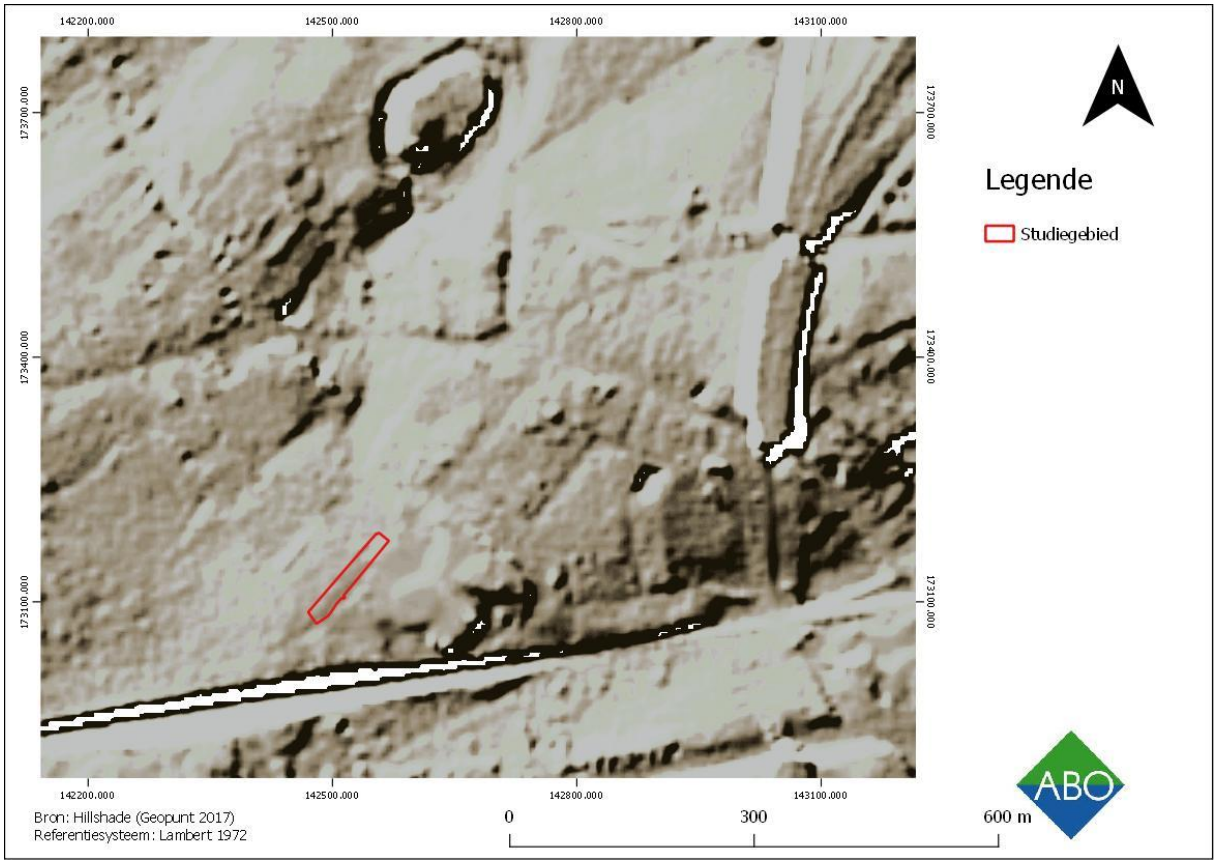
3.1.2 HOOGTEVERLOOP

Het studiegebied is gelegen op iets hoger gelegen terrein (ca. 50m TAW). Binnen het onderzochte terrein zijn er slechts heel lichte variaties in hoogte (figuur 5).
Het gebied bevindt zich op een landschappelijke uitloper tussen twee heuvelruggen. In de ruimere omgeving zien we dat het niveau naar het zuidwesten en het noordoosten toe verlaagt. Richting het noordwesten en zuidoosten daarentegen zien we het terrein verhogen tot het niveau van beide zandruggen.

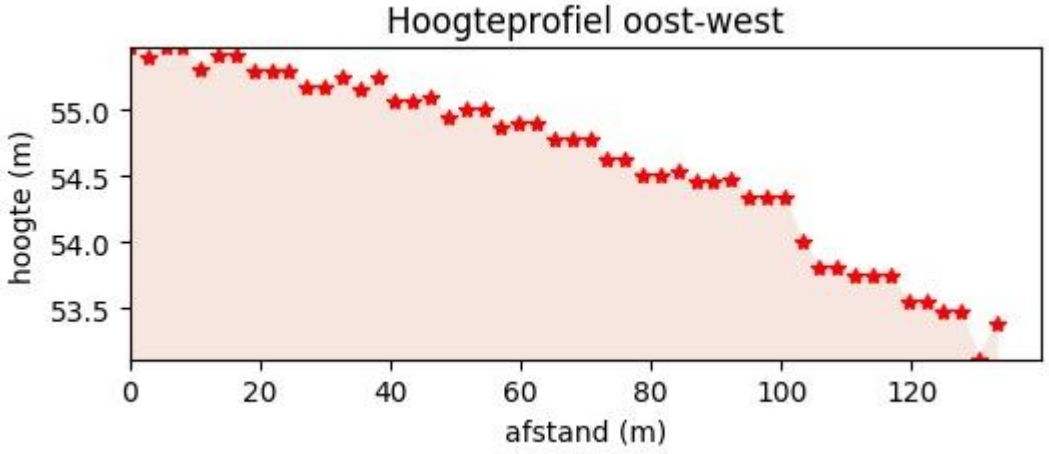
De hillshade (afgeleid van DTM 1m) bevestigt dat het gebied slechts weinig variaties in hoogte kent. Het zuiden van het gebied lijkt wel iets lager te zijn dan de noordelijke kant. Dit heeft vermoedelijk te maken met de inplanting van de Bosstraat vlakbij.

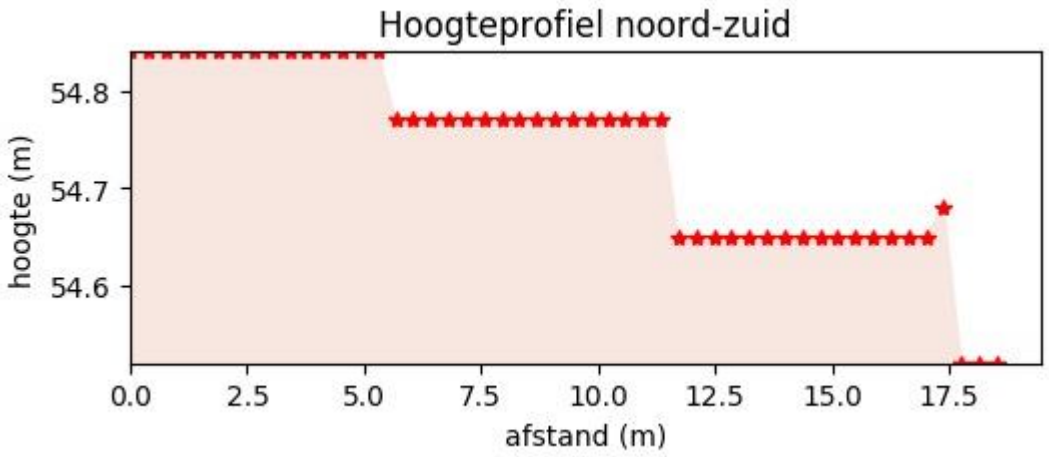

Figuur 5: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017).

Figuur 6: Hillshade (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).

Figuur 7: Hoogteprofiel oost-west (Geopunt 2017).

Figuur 8: Hoogteprofiel noord-zuid (Geopunt 2017).

De hoogteprofielen die genomen werden bevestigen eveneens dat er weinig verschillen in hoogte bestaan op het terrein. Het verschil tussen het hoogste en laagste punt op het oost-west profiel bedraagt slechts 4m (figuur 7).
Op het hoogteprofiel noord-zuid zijn de verschillen nog kleiner. Het verschil tussen het hoogste en laagste punt bedraagt hier slechts 30cm (figuur 8). De ietwat eigenaardige, trapsgewijze samenstelling van dit profiel is vermoedelijk te verklaren door de nivellering van het terrein voor de aanleg van de reeds bestaande parking. We zien dan ook dat het terrein lichtjes afhelt richting de Bosstraat.

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

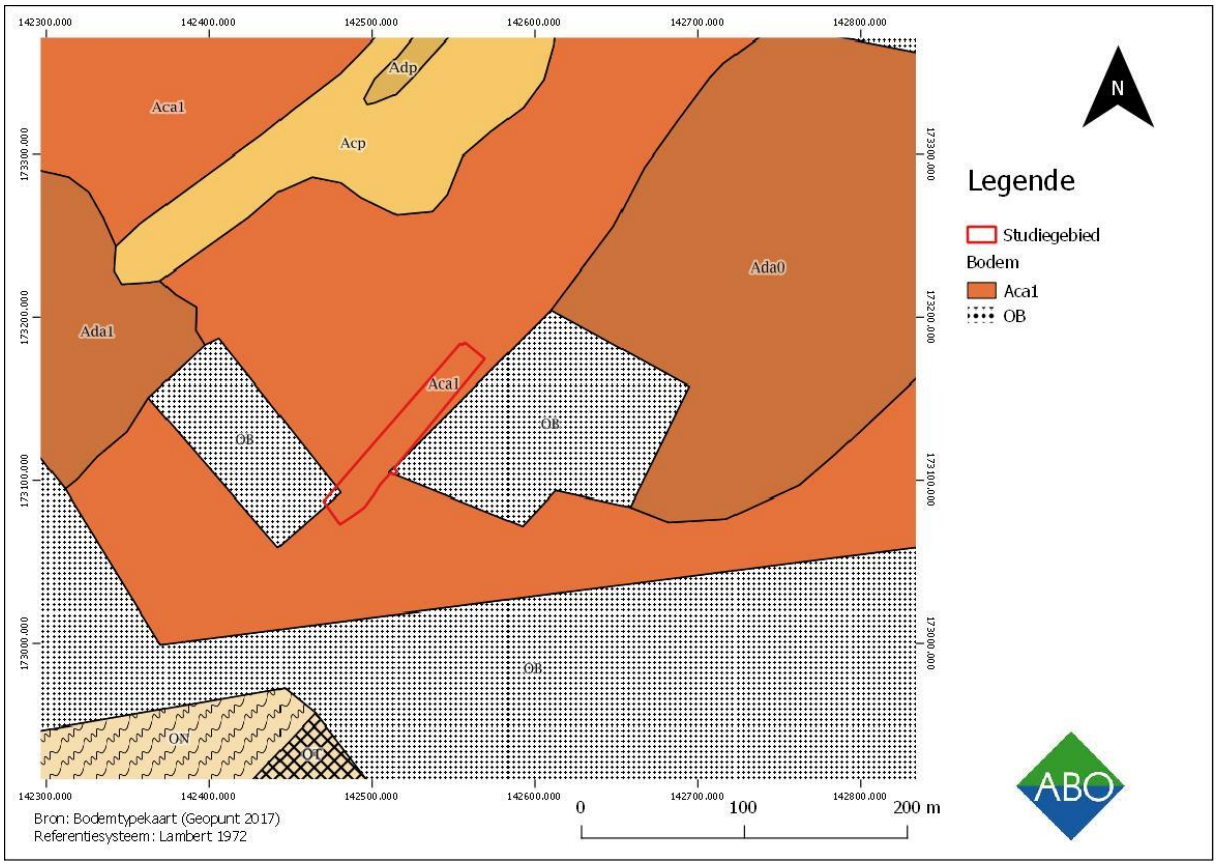
Het studiegebied bestaat volledig uit bodemtype **Aca1**. Enkel in de uiterste noordwestelijke hoek van het terrein gaat het om een bebouwde zone (**OB**). Dit is het gebied waar zich nu de gemeentelijke begraafplaats bevindt, vermoedelijk heeft men dit gewoon iets ruimer getekend op de kaart.

Bij bodems van het type **Aca** gaat het om zwak gleyige leemgronden met textuur B-horizont. Deze matig droge leemgronden vertonen een gleyhorizont op matige diepte. Hier gaat het om het

subtype **Aca1**, deze grond is meer geërodeerd en komt voor op hellingen of nabij Tertiaire ontsluitingen. Hier kan zich dan ook een substraat manifesteren. Het gaat hier om geschikte grond voor landbouw.

De bodemkundige situering sluit aan bij de ligging van het studiegebied op de uitloper tussen twee heuvelruggen (cf. 3.1.2). De bodem is matig droog en houdt slechts matig water vast (zwak gleyig) dus lijkt deze vrij geschikt voor bewoning en landbouwactiviteiten.

3.2.1 BODEMKAARTEN

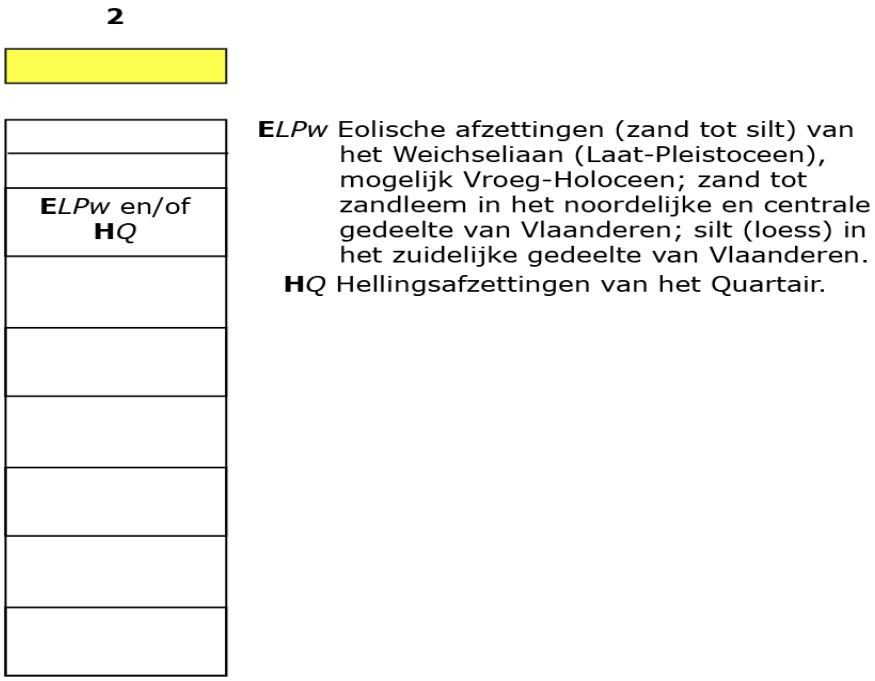

Figuur 9: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017).

3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

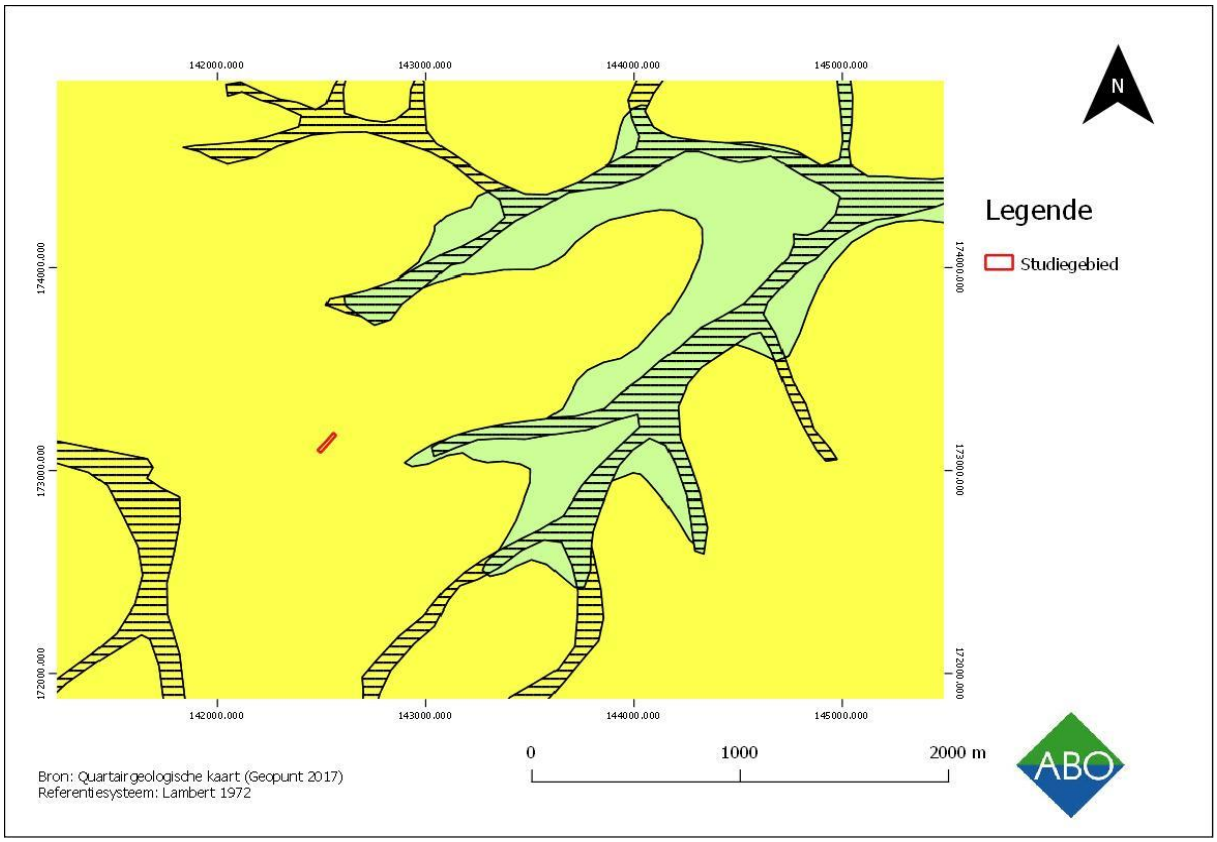
Het Quartaire pakket (type 2) bestaat uit Eolische afzettingen uit het Weichseliaan (zand tot silt). Mogelijk zijn deze te dateren in het Vroeg-Holoceen. Het gaat dan over zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen en silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. Gezien het studiegebied zich in het centrale deel van Vlaanderen bevindt zou het hier gaan over zand tot zandleem.

Bijkomend bevinden zich hier ook hellingafzettingen uit het Quartiar. Afhankelijk van het gebied zijn deze aanvullend op de Eolische afzettingen of komen alleen voor. Gezien de bodemkaart aantoont dat het studiegebied uit geërodeerde grond bestaat gaat het hier vermoedelijk enkel om de hellingafzettingen.

Figuur 10 toont de Quartairgeologische sequentie binnen het studiegebied. Figuur 11 duidt het studiegebied aan op de Quartairgeologische kaart.

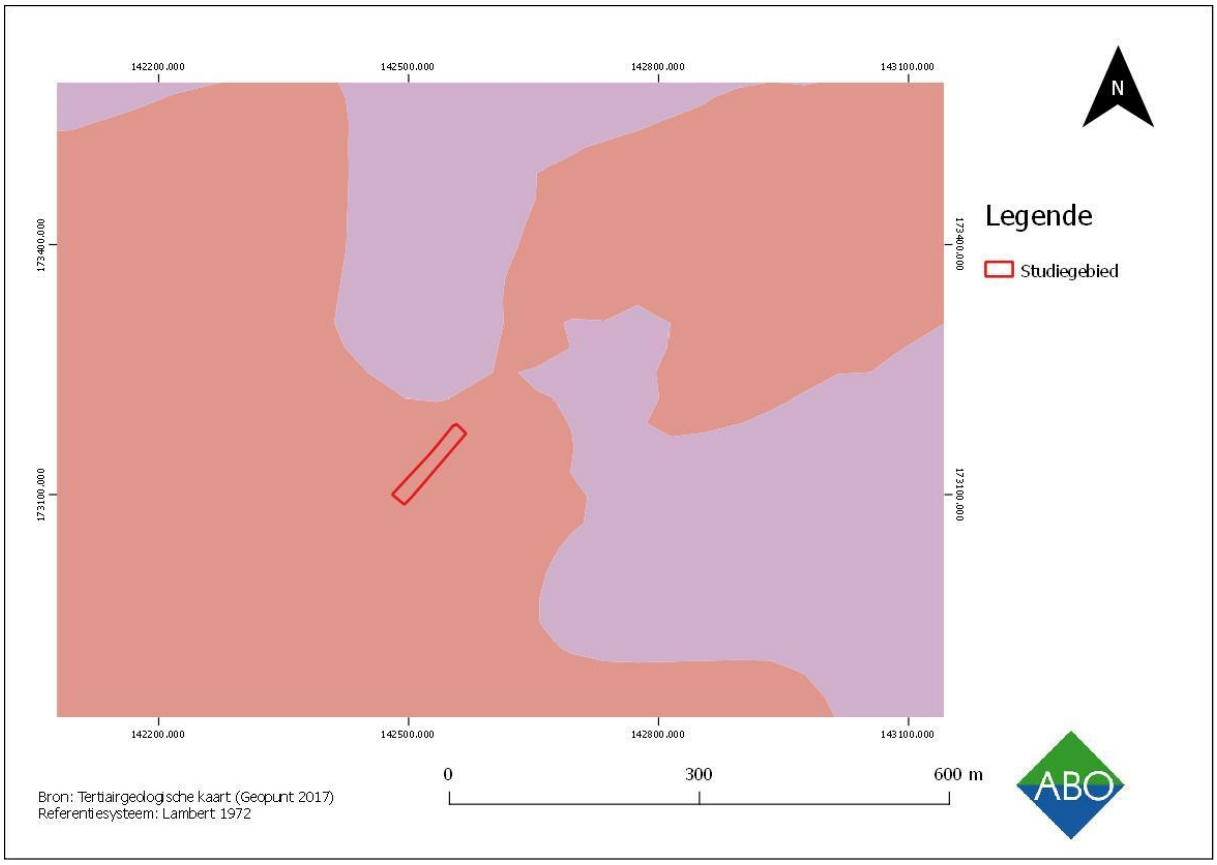

Figuur 10: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2017).

Figuur 11: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017).

3.2.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART

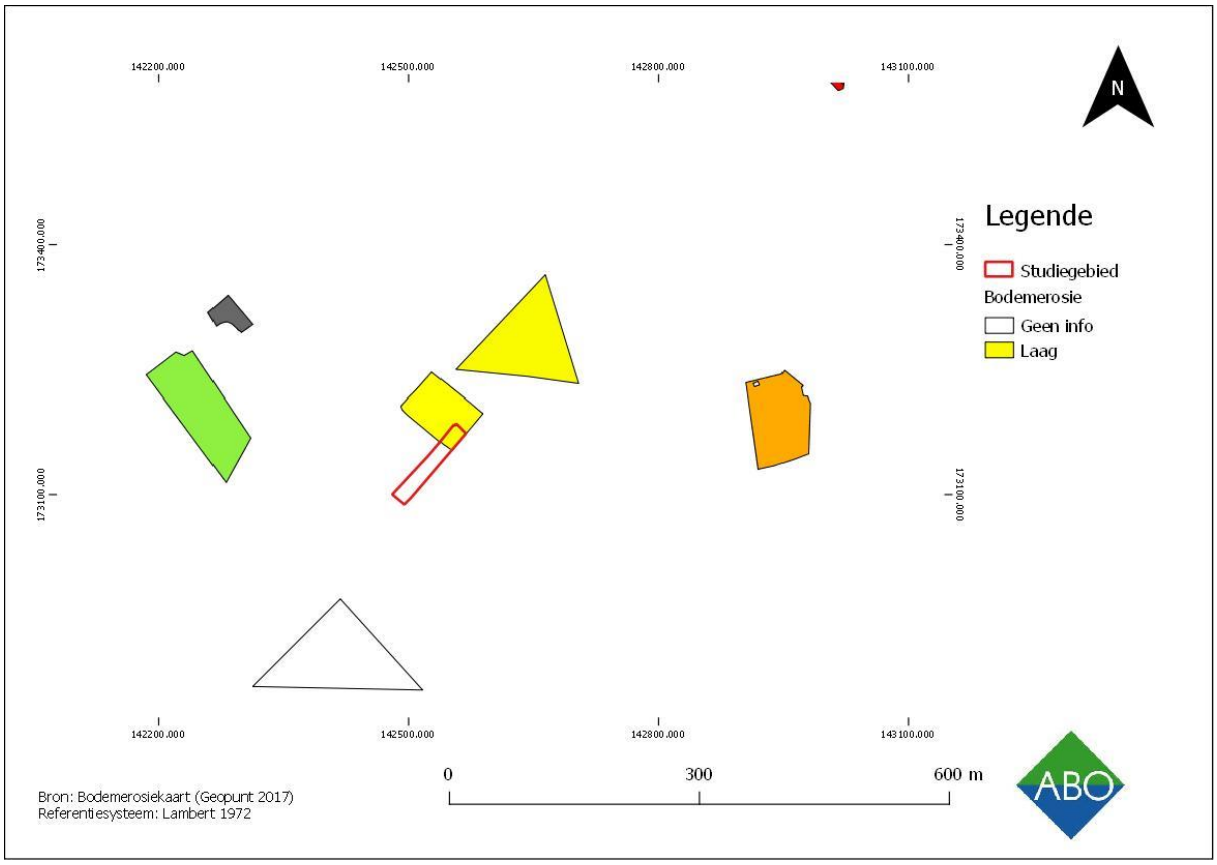
Het studiegebied bevindt zich in de Formatie van Gentbrugge. De formatie bestaat uit grijsgroen fijn zand dat glauconiethoudend is. Dit zand gaat dan over van zandhoudende klei tot donkergrijze klei met plaatselijk zandsteenbanken (veldsteen). Het gaat hier om mariene zand- en kleilagen, afgezet in de zee die het noorden van België bedekte in het Ypresiaan (Vroeg-Eoceen).

Figuur 12: Gedigitaliseerde tertairgeologische kaart (1:50000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).

3.2.4 BODEMEROSIEKAART

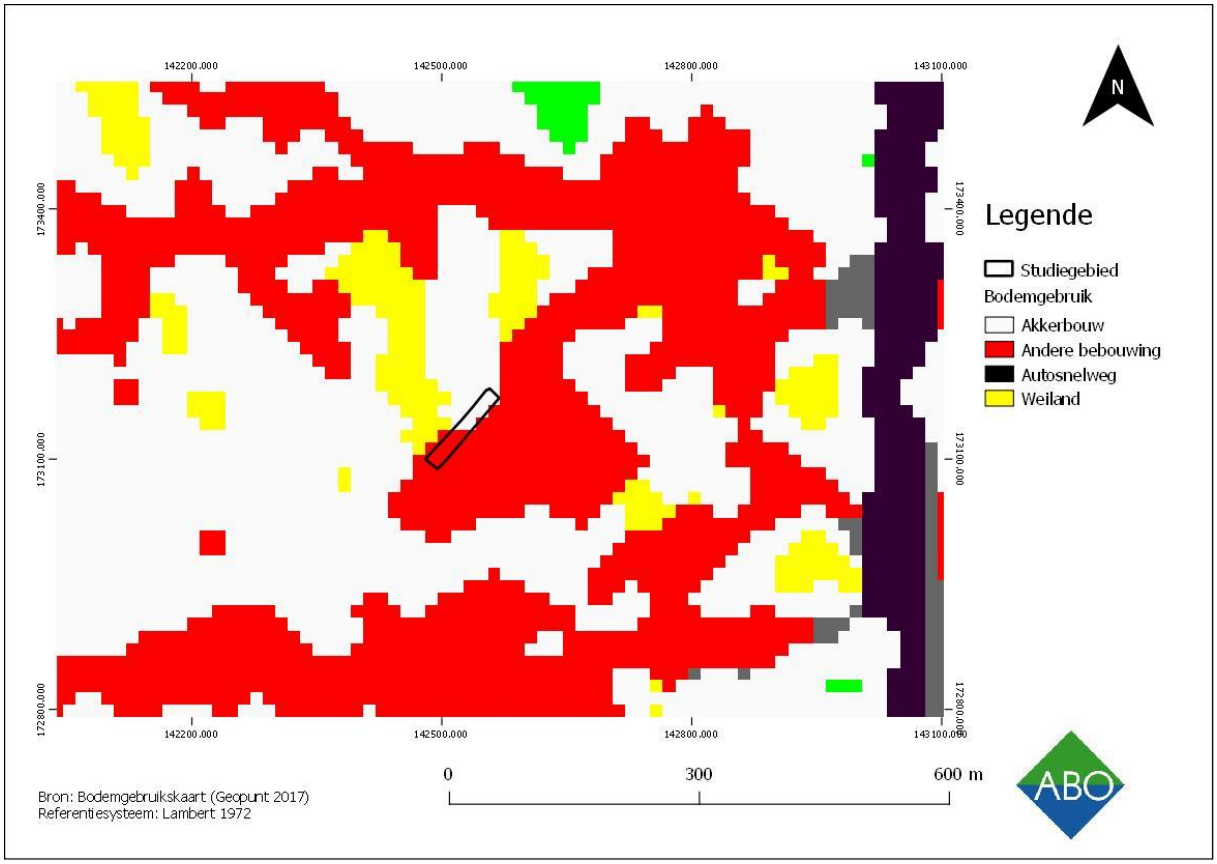
Er is geen informatie beschikbaar omtrent de bodemerosie ter hoogte van de bebouwde zone waarin het studiegebied gelegen is. Binnen het omliggende gebied is de potentiële bodemerosie echter zeer laag tot verwaarloosbaar. Er kan dus gesteld worden dat dit ook het geval is binnen het studiegebied (fig. 21).

Figuur 13: Bodemerosiekaart op perceelniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).

3.2.5 BODEMGEBRUIKSKAART

Op deze kaart zien we dat het studiegebied bestaat uit ‘andere bebouwing’ en akkerbouw (figuur 14). Dit klopt ook, alleen is het gedeelte akkerbouw iets kleiner dan hier op de kaart wordt aangegeven. De kaart stamt uit 2001 dus het is mogelijk dat de akker op perceel 42g-2 in die periode nog wat groter was. Bij dit bouwproject zal de parking met een stukje van de akker extra uitgebreid worden. De kans bestaat dat dit in het verleden ook al is gebeurd.
De ‘andere bebouwing’ duidt de reeds bestaande parking aan. Net ten noorden van het studiegebied zien we weiland aangeduid staan. Op het perceel het dichtste bij het studiegebied bevindt zich nu een voetbalveld, hier zou in de toekomst een belevenisweide komen.
Uiterst rechts op de kaart zien we ook nog de weergave van de autostrade E19 in het zwart.

Figuur 14: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 3 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris Archeologische zone	Binnen archeologische zone
Landschapsatlas	Niet relevant
Inventaris Bouwkundig erfgoed	Relevant, cf. 4.1.1
Beschermde monumenten	Relevant, cf. 4.1.2
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Niet relevant, cf. 4.1.3
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.1.5
Inventaris Historische stadskern	Buiten historische stadskern
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Niet binnen GGA gelegen
Wereldoorlog relicten	Niet relevant
Andere historisch/ archeologische relicten	Geen relicten in de buurt (< 1km)
Cartografische bronnen	
Flandria Illustrata – Sanderus (ca. 1586-1664)	Niet relevant
Frickxkaart (ca. 1712)	Niet relevant, niet gedetailleerd genoeg.
Ferrariskaart (ca. 1770-1778)	Relevant, cf. 4.2.3
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.2.4
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.2.5
Popp kaarten (1842-1879)	Relevent, cf. 4.2.6
Militaire kaarten Eerste Wereldoorlog	Niet relevant

Figuur 15: Tabel met geraadpleegde bronnen.

4.1 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

4.1.1 HISTORISCHE SITUERING

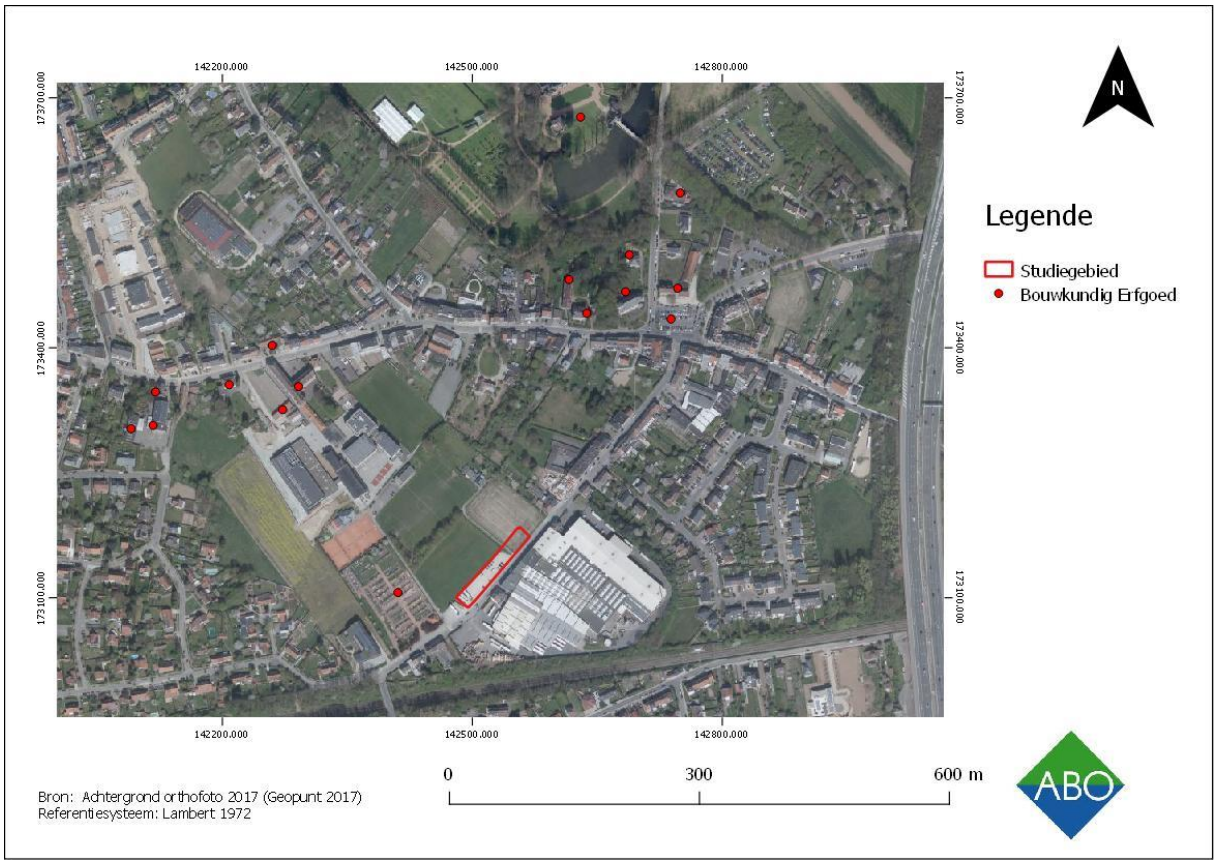
De regio ten westen van de Ring rond Brussel is erg gekend voor het grote aantal vondsten uit de Romeinse periode. Het potentieel op sporen uit dit tijdvak is dan ook erg hoog. Er zijn diverse meldingen in de CAI die betrekking hebben op sporen uit deze periode. In Dilbeek werden tijdens een archeologisch onderzoek op het terrein 'Wolsemveld' in 2016 de restanten van een Romeinse villa aangetroffen. Het betrof een villadomein van ca. 5ha dat bestond uit de eigenlijke villa en diverse bijgebouwen. Het 'Wolsemveld' bevindt zich op ca. 2km van het hier onderzochte gebied.

Ook sporen uit andere periodes zoals de metaaltijden en de middeleeuwen zijn vaak terug te vinden in de CAI meldingen voor de wijdere omgeving. Het is duidelijk dat de regio rond Dilbeek niet enkel in recente periodes maar ook eerder al gegeerd werd als woongebied.

4.1.2 INVENTARIS BOUWKUNDIG ERFGOED

Het bouwkundig erfgoed binnen een straal van 1km dateert vooral uit de 19de eeuw of later en heeft weinig betrekking op het onderzoeksgebied. Enkel de parochiekerk en het kasteel van Groot-Bijgaarden (cf. 3.1) zijn vroeger te dateren. Het kasteel werd vanaf 1902 gerenoveerd door Raymond Pelgrims de Bigard. Hij zorgde ook voor de restauratie van de parochiekerk Sint-Egidius en de bouw van een nieuwe pastorie. Ook liet hij het Pampoelhuis (gemeentehuis en schoolhuis) bouwen. In feite werd het Pampoelhuis heropgebouwd. Het werd afgebroken in Ganshoren en 'verplaatst' naar Groot-Bijgaarden waarna de naam behouden bleef. Bijkomend gaf Pelgrims de Bigard ook opdracht tot de bouw van een gedenkzuil voor de Eerste Wereldoorlog.

Net naast het studiegebied is de gemeentelijke begraafplaats aangeduid als bouwkundig erfgoed, hoewel deze vrij recent is. Dit heeft vooral te maken met een perk voor gesneuvelden uit WO II en twee grafkapellen, van de familie Pelgrims de Bigard en de familie Hoecke. Beide zijn te dateren na WO II.

Figuur 16: Weergave van de locaties met gekend bouwkundig erfgoed binnen een straal van 500m (Inventaris Onroerend Erfgoed 2017).

ID	Omschrijving	Datering
206950	Gemeentelijke begraafplaats	Na WO II
206943	Villa Gosset en dienstgebouwen	19de eeuw
38967	Parochiekerk Sint-Egidius	meerperioden (16de tot 18de eeuw)
206952	Gedenkzuil Eerste Wereldoorlog	interbellum
38971	Gemeentehuis en schoolhuis Groot-Bijgaarden (Pampoelhuis)	interbellum
38978	Pastorie Sint-Egidiusparochie	Na WO II
38980	Gemeentehuis en schoolhuis Groot-Bijgaarden[2]	19de eeuw

[2] Het betreft hier een tweede pand dat ook dienstdeed als gemeentehuis en school maar dan in de 19de eeuw.

38970	Kasteeldomein van Groot-Bijgaarden	meerperioden (16de tot 20ste eeuw)
206945	Langgestrekte hoeve	19de eeuw
206944	Don Bosco instituut	meerperioden (19de eeuw tot na WO II)
206946	Burgerhuis	19de eeuw
212379	Langgestrekte hoeve	19de eeuw
206947	Vrije gemengde basisschool Don Bosco en villa	interbellum

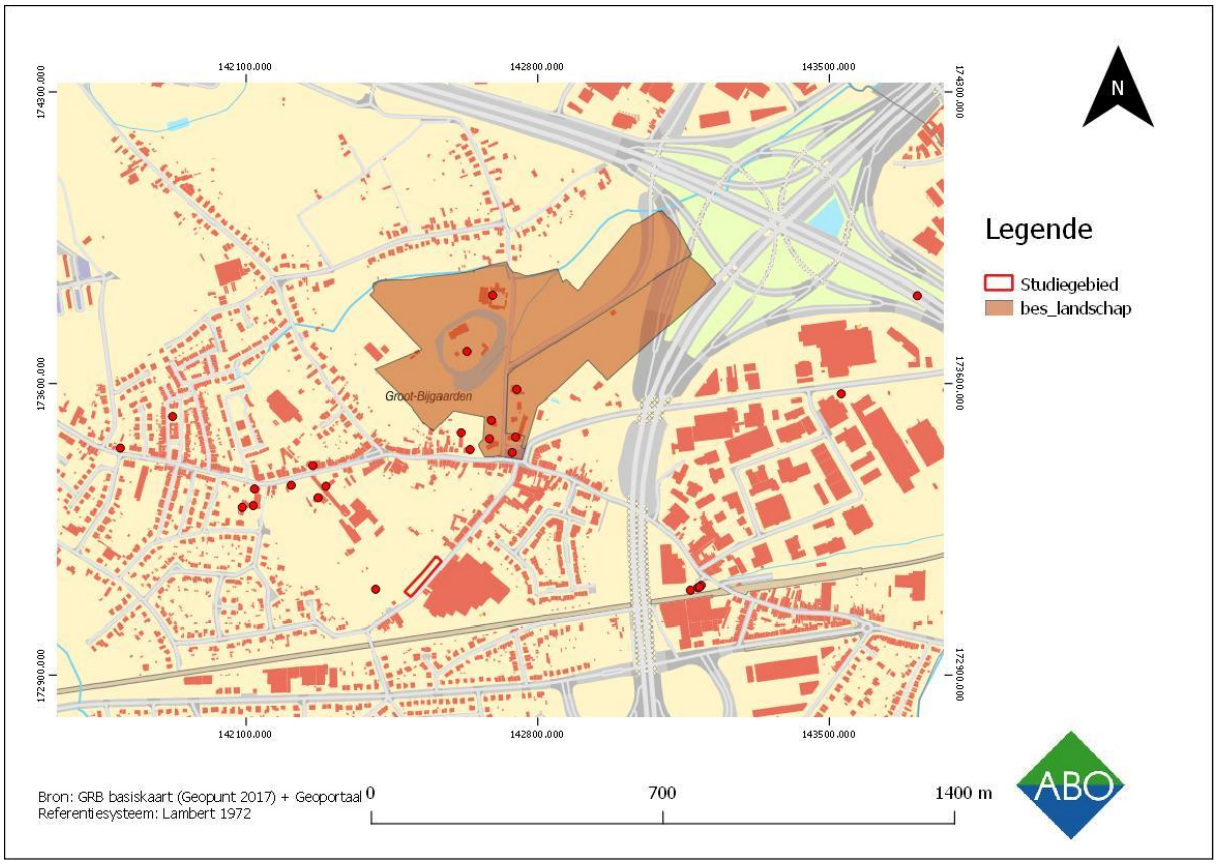
Figuur 17: Tabel van het bouwkundig erfgoed in de regio (< 1000 m)

4.1.3 BESCHERMDE MONUMENTEN

In de omgeving van het studiegebied zijn de parochiekerk Sint-Egidius, het Pampoelhuis en de gedenkzuil voor de Eerste Wereldoorlog beschermd als monument. Iets verderop is ook het kasteel van Groot-Bijgaarden opgenomen als beschermd monument. Het kasteel en het landschap errond zijn beschermd als landschap (figuur 18).

Figuur 18: Weergave van de locaties van beschermde monumenten in de nabije omgeving (Inventaris Onroerend Erfgoed 2017).

Figuur 19: Beschermd landschap rond het kasteel van Groot-Bijgaarden + studiegebied (Geoportaal 2017).

ID	Omschrijving	Datering
1092	Parochiekerk Sint-Egidius	meerperioden (16de-18de eeuw)
1065	Gemeentehuis en schoolhuis Groot-Bijgaarden (Pampoelhuis)	interbellum
592	Gedenkzuil Eerste Wereldoorlog	interbellum
1086	Kasteel van Groot-Bijgaarden	meerperioden (16de tot 20ste eeuw)

Figuur 20: Tabel van de beschermde monumenten in de nabije omgeving.

4.1.4 BESCHERMDE STADS- OF DORPSGEZICHTEN

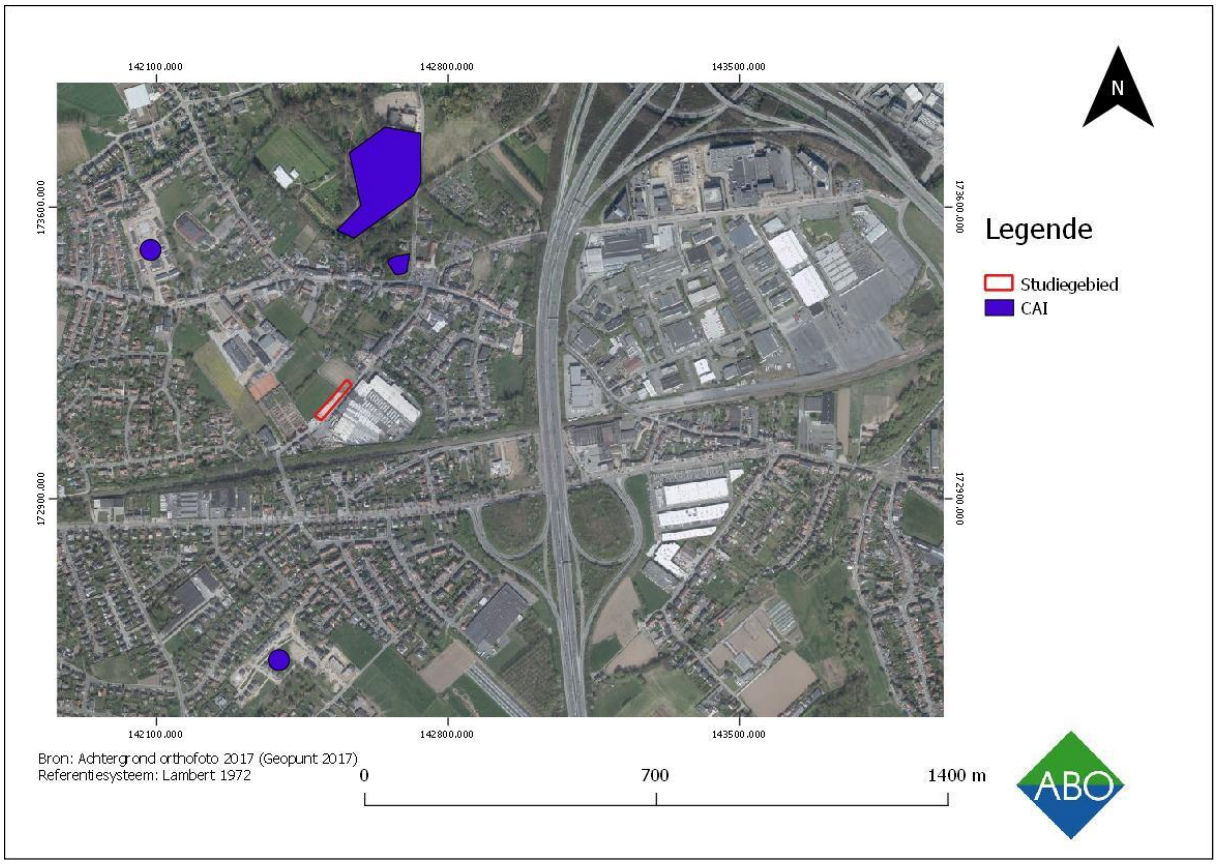
Er zijn geen beschermde stads- of dorpsgezichten in de buurt.

4.1.5 WO I RELICTEN

Er zijn geen WO I relicten in de omgeving.

4.1.6 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Binnen een straal van 700m zijn er vier CAI meldingen bij het studiegebied.

Figuur 21: Alle CAI-meldingen in de nabije omgeving (Geoportaal 2017).

ID	Omschrijving	Datering
2621	Parochiekerk Sint-Egidius	meerperioden (16de tot 18de eeuw)
206936	Losse vondst aardewerk	vermoedelijk metaaltijden
208411	Losse vondst fibula	midden-Romeinse tijd
10043	Kasteel van Groot-Bijgaarden	meerperioden

Figuur 22: Overzichtstabel CAI in de nabije omgeving.

- *ID 2621*
  Tot de nieuwe parochie van Sint-Egidius werd besloten in de 12de eeuw. De huidige parochiekerk dateert uit de 18de eeuw, enkel de toren dateert nog uit de 16de eeuw. De oudere kerk was mogelijk iets meer naar het zuiden ingeplant in het huidige grasperk waar zich tot in de 20ste eeuw het kerkhof bevond. Een nieuw kerkhof werd na de Tweede Wereldoorlog aangelegd in de Bosstraat (net ten westen van het studiegebied).

- *ID 206936*
  Bij een archeologisch onderzoek met proefsleuven in de Stichelgatstraat werden enkele aardewerkfragmenten gevonden die vermoedelijk in de metaaltijden te dateren zijn. Tijdens het onderzoek werden geen sporen aangetroffen (Reyns, N., Cleda, B., 2014).

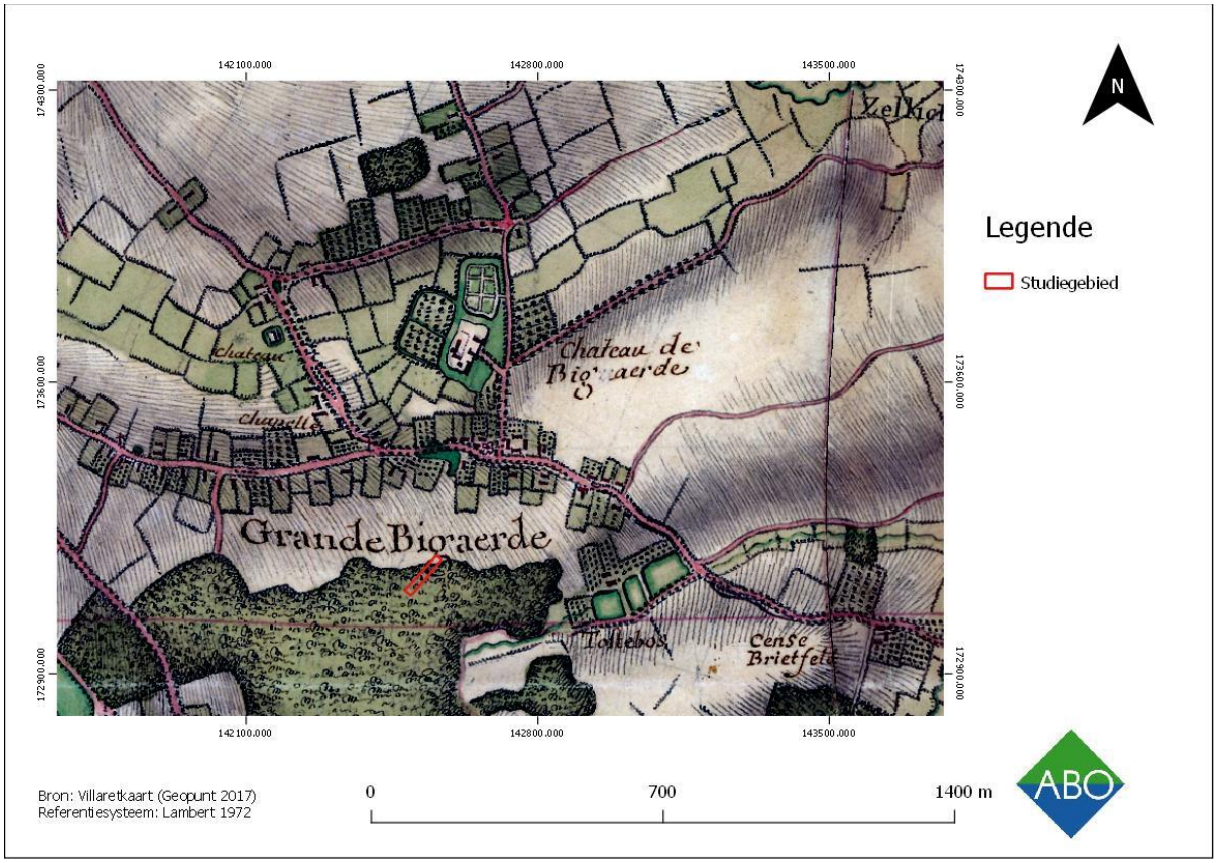
- *ID 208411*
  Bij een archeologisch onderzoek met proefsleuven tussen de Pompoelstraat en Tengaerdestraat werd er een fibula gevonden die te dateren is in de midden-Romeinse tijd Deze fibula werd gevonden ter hoogte van de Pompoelstraat nr. 4 (Claesen J. e.a. 2014)..

- *ID 10043*
  Hier betreft de melding het kasteel van Groot-Bijgaarden (ook gekend als het Pelgrim de Bigard kasteel). Bij de vroegste datering gaat het hier om een versterking uit de late middeleeuwen, een mottekasteel. Het oudste gedeelte van het huidige domein betreft een toren uit de 14de eeuw op een lichte verhevenheid. Dit is niet meer te beschouwen als een motte maar gaat er vermoedelijk op terug.
  Het huidige kasteel gaat terug tot de 17de eeuw en staat volkomen los van de motte. Begin 20ste eeuw werd het kasteel gerenoveerd door Raymond Pelgrims de Bigard.

4.2 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

4.2.1 VILLARETKAART (1745-1748)

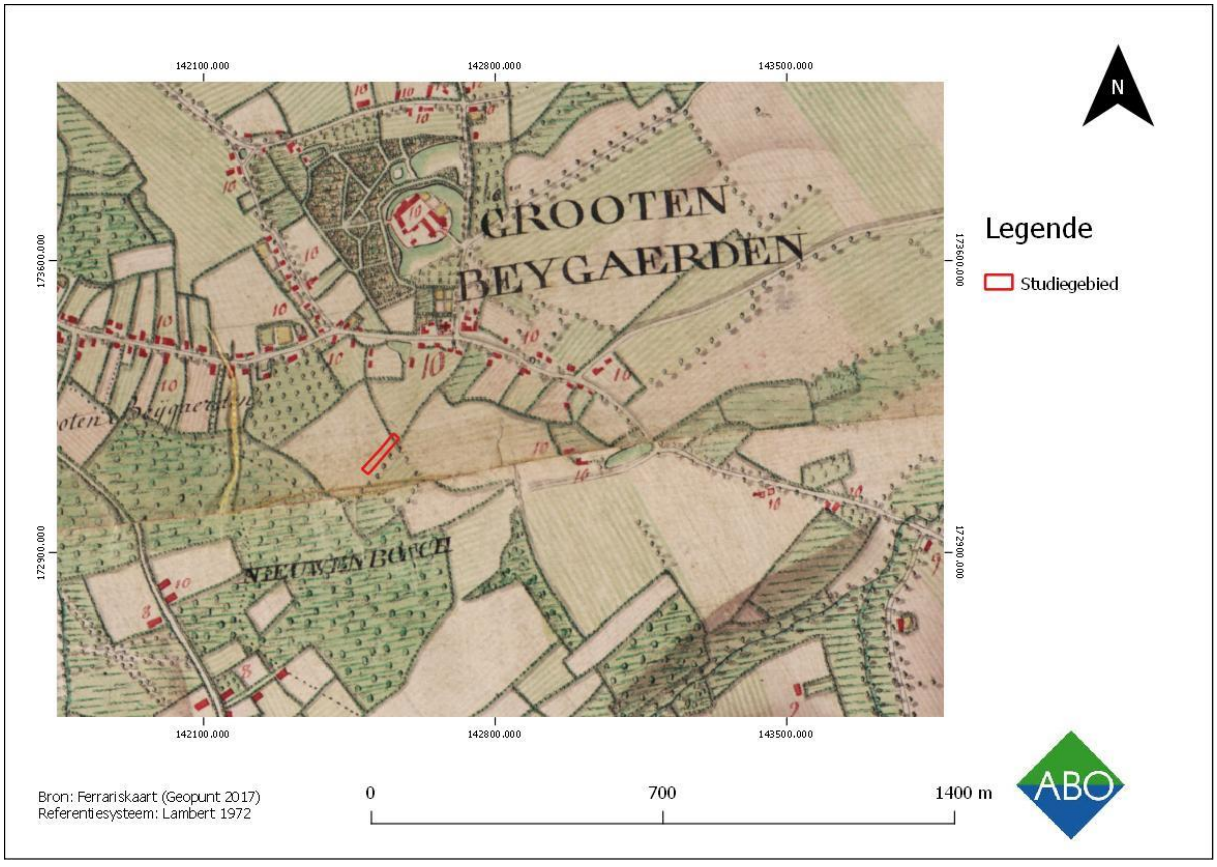
Op de Villaretkaart zien we dat het studiegebied zich voor het overgrote deel in een bosgebied bevindt. Het gaat hier om het Denoselerenbos. Iets meer naar het noorden wordt Groot-Bijgaarden (Grande Bigaerde) aangeduid. De straten die op dit plan te zien zijn komen overeen met de huidige Brusselstraat, Jozef Mertensstraat en Isidoor van Beverenlaan. Nog iets meer noordelijk is het kasteel van Groot-Bijgaarden goed te zien op het plan. De Sint-Egidiuskerk is niet goed zichtbaar op het plan maar staat wel aangeduid. Deze kan teruggevonden worden op de hoek van de huidige Brusselstraat en Isidoor van Beverenlaan. De kerk staat op dit plan iets meer zuidelijk aangegeven dan de huidige kerk (cf. 4.1.5).

Figuur 23: Aanduiding van het studiegebied op de Villaretkaart (Geopunt 2017).

4.2.2 FERRARISKAART (CA. 1770- 1778)

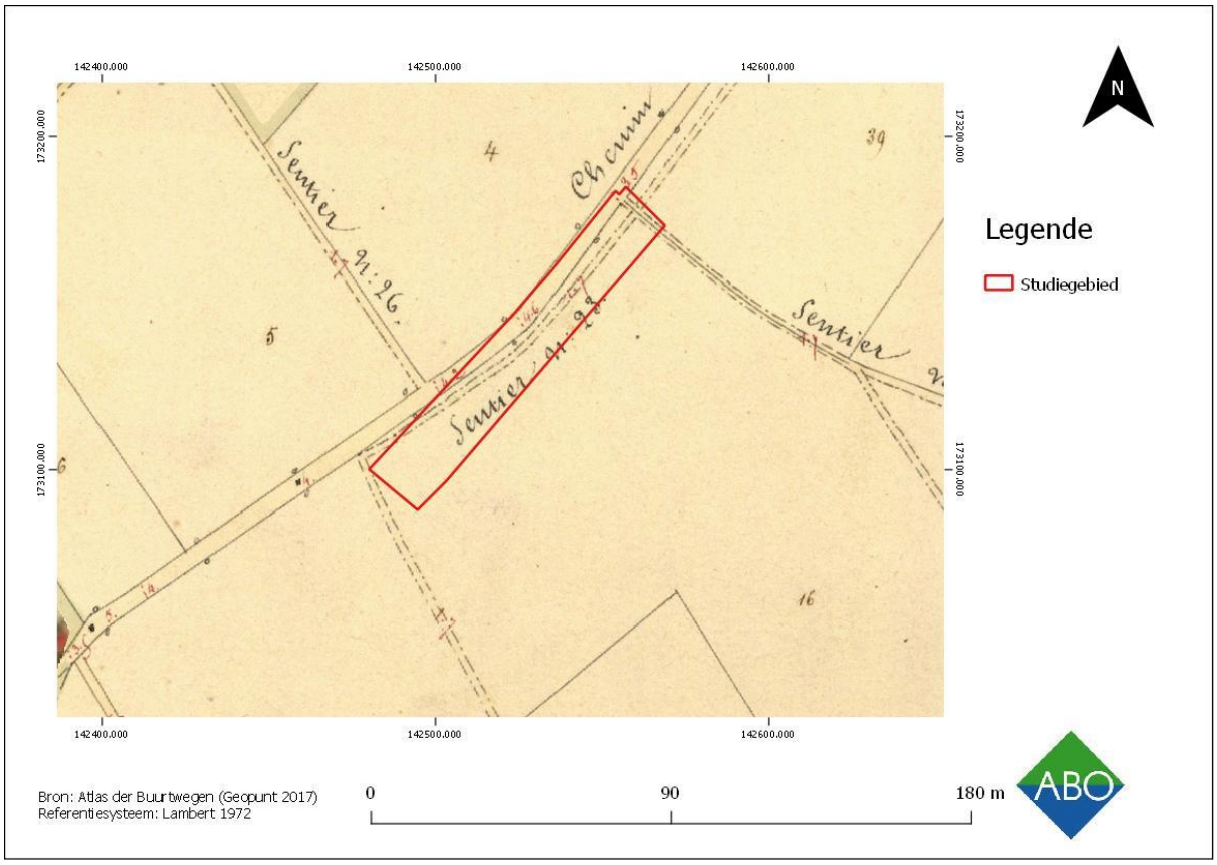
Op de Ferrariskaart zien we dat het bos dat het grootste deel van het studiegebied besloeg is teruggedrongen. Het bos wordt nu aangeduid als 'Nieuwen Bosch' en bevindt zich iets ten zuidwesten van het studiegebied. Overigens wordt 'Nieuwe Bos' nog gebruikt als toponiem op de topografische kaart (cf. 3.1.1). Het studiegebied zelf bestaat nu uit akkerland. De inplanting van de wegen is nog hetzelfde als op de Villaretkaart. Het kasteel van Groot-Bijgaarden staat natuurlijk ook op deze kaart. Het park rond het kasteel is zeer goed te onderscheiden.

Figuur 24: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).

4.2.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1840)

Op deze kaart zien we dat er twee wegen door het studiegebied lopen. Het gaat hier dan om een buurtweg (chemin n°26) en een voetweg (sentier n°23). Een voetweg is een iets smallere (<1,50m) weg dan een buurtweg. . Verder zien we dat het studiegebied zich in feite mooi binnen de grenzen van perceel 16 bevindt.

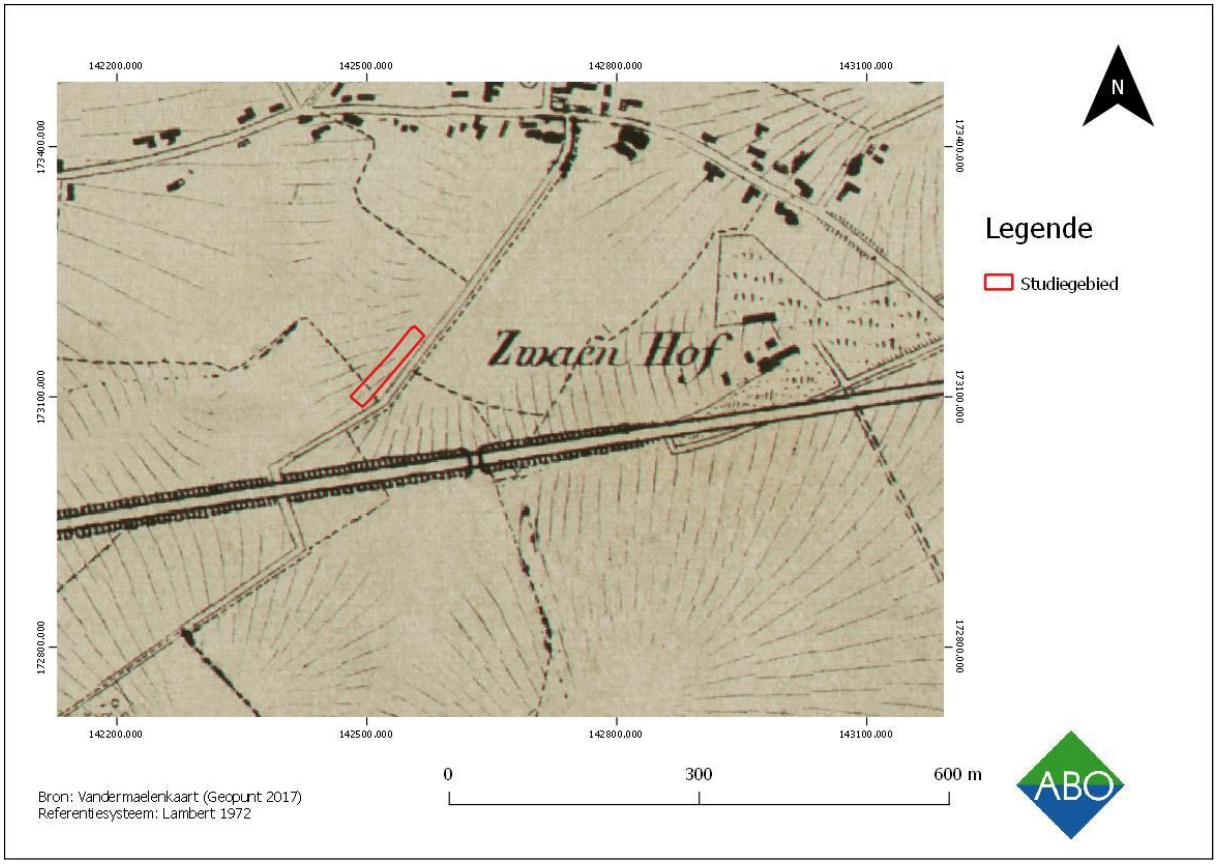

Figuur 25: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

4.2.4 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

Op deze kaart zien we voor het eerst de huidige Bosstraat terug. Het studiegebied omvat twee percelen. Rechts op de kaart is het 'Zwaen Hof' aangeduid. Dit hof is nu verdwenen, de naam komt echter nog als toponiem voor op de topografische kaart (cf. 3.1.1). Ten zuiden van het studiegebied zien we het dorp Groot-Bijgaarden liggen.

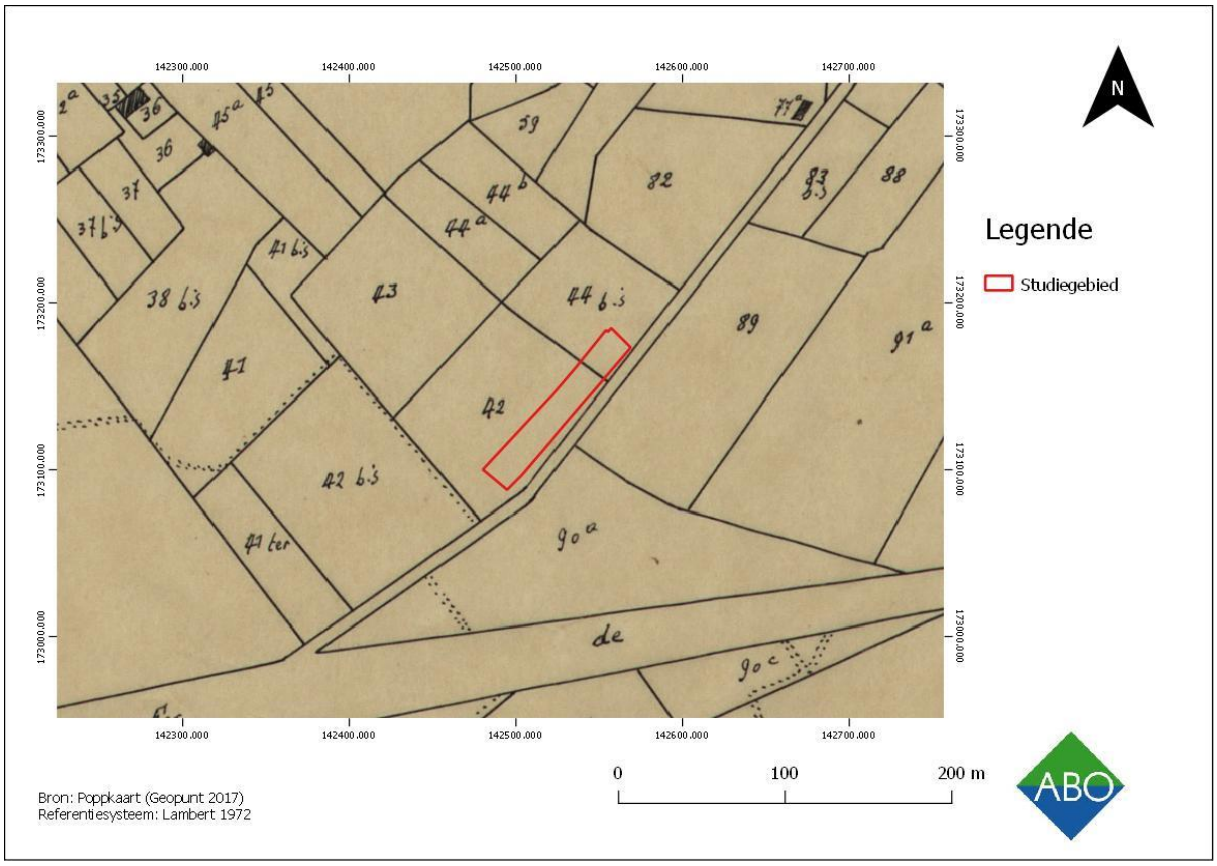
Op deze kaart zien we voor het eerst spoorlijn 50 die Brussel met Gent verbindt liggen. Dit deel van de spoorlijn werd geopend in 1856. Ten tijde van deze kaart was de lijn dus nog in aanbouw.

Figuur 26: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).

4.2.5 POPP-KAART (CA. 1842-1879)

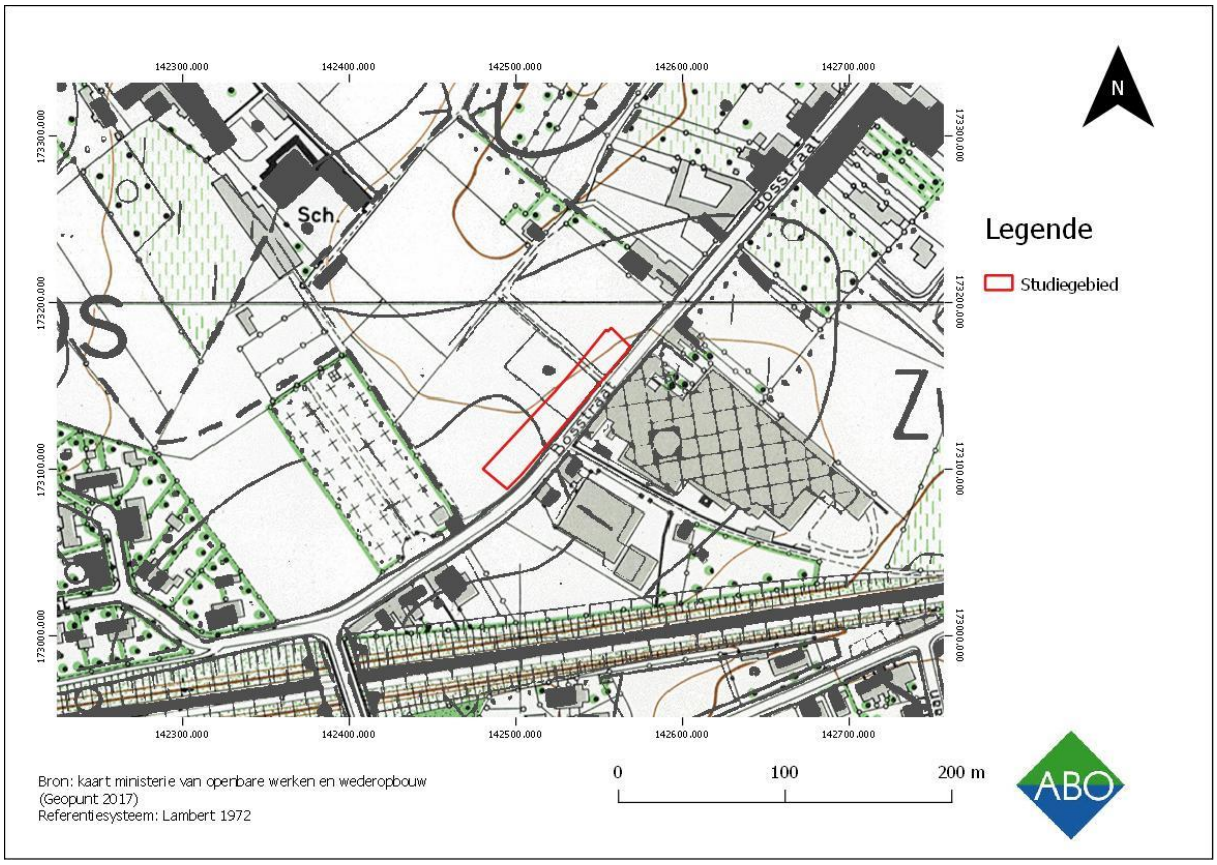
Hier zien we min of meer de huidige perceelaanduiding van het studiegebied. Perceel 44b is nu perceel 44g-2, de grenzen zijn hetzelfde gebleven. Perceel 42 is momenteel opgedeeld in twee percelen, 42n en 42p. Het eerste omvat het huidige voetbalveld en weide, het tweede is de huidige parking. Onderaan zien we nog een stuk van spoorlijn 50. Deze wordt op de kaart aangeduid als 'Chemin de fer de Bruxelles à Gand'.

Figuur 27: Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

4.3 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

In de 20ste eeuw is het landschap ter hoogte van het studiegebied vrij sterk veranderd. Op de kaart van het ministerie van openbare werken en wederopbouw is dit duidelijk te zien (figuur 28). Net na WO II werd op het perceel ten westen van het studiegebied een begraafplaats aangelegd. Rechtover het studiegebied, aan de andere kant van de Bosstraat, vatte het verpakkingsbedrijf Cartomills post. Een groot perceel werd hier dan ook ingericht als bedrijfsterrein. Op het perceel ten zuiden van het studiegebied werd een voetbalveld ingericht. De bebouwing is sinds de 19de eeuw sterk toegenomen. Wat vroeger bijna uitsluitend landbouwgebied was is nu eerder een woonzone.

Figuur 28: kaart van het ministerie van openbare werken en wederopbouw met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017).

5 BESLUIT

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Het studiegebied ligt ca. 500m ten zuidoosten van de dorpskern van Groot-Bijgaarden. Het gebied ligt op een lichte verhoging in het landschap, op een uitloper tussen twee heuvelruggen (cf. 3.1.2).

Bodemkundig bestaat het gebied volledig uit type Aca1. Het gaat hier om een zwak gleyige, matig droge leemgrond. Dergelijke gronden zijn goed geschikt voor landbouw. De historische kaarten bevestigen dit. Vanaf eind 18de tot in de 20ste eeuw was het studiegebied in gebruik als landbouwgrond. Midden 20ste eeuw werd de huidige parking aangelegd. De noordoostelijke hoek van het studiegebied echter bevindt zich op een perceel dat nu nog steeds in gebruik is als akker. Een klein gedeelte hiervan zal dus een nieuwe bestemming krijgen als deel van de toekomstige parking.

Midden 18de eeuw was het studiegebied nog niet in gebruik als landbouwgrond. Het domein bevindt zich op dat moment bijna geheel in het 'Denoselerenbos'. Later wordt dit bos aangeduid als 'Nieuwen Bosch' en verliest het terrein. Vanaf dit moment is het studiegebied in gebruik als landbouwgrond.

De Inventaris Onroerend Erfgoed laat zien dat zich in de dorpskern van Groot-Bijgaarden en ten noorden van het studiegebied bouwkundig erfgoed bevindt. Het gaat hier dan echter vooral om

erfgoed uit de 19de eeuw en later. Uitzonderingen zijn de parochiekerk en het kasteel van Groot-Bijgaarden. Deze bevinden zich respectievelijk op ca. 300m en ca. 500m van het studiegebied.

Er bevinden zich geen meldingen in de CAI dicht bij het gebied. In de nabije omgeving zijn er meldingen voor het kasteel van Groot-Bijgaarden, de parochiekerk en twee losse vondsten bij het maken van proefsleuven. Het gaat hier dan om aardewerk uit vermoedelijk de metaaltijden en een fibula uit de midden-Romeinse tijd. Beide meldingen bevinden zich iets verder dan een halve kilometer van het studiegebied.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

De parking die zal worden aangelegd bestaat uit een rijweg in het midden van de parking met aan weerskanten grasbetondallen om de auto in te parkeren. De fundering van deze parking bestaat uit een steenslagfundering. Deze zal maximaal tot 52cm diep gaan. De parking zelf zal echter 50cm onder het straatniveau aangelegd worden. Op die manier zal er dus een verdieping van maximaal -1,02m-mv plaatsvinden.

In de oostelijke hoek van het terrein zal enkel de huidige dolomietlaag vervangen worden door een nieuwe laag. Deze laag ging 20cm diep en de nieuwe laag zal dit niet overschrijden. Op dit deel van het terrein zal dus geen verstoring plaatsvinden. Op de andere delen van het terrein zal dit echter wel het geval zijn. Op het terrein heeft zich nog geen verstoring boven een diepte van 20cm (de dolomietlaag van de huidige parking) voorgedaan. De westelijke hoek van het terrein (de akker) is tot op heden onverstoord gebleven.

Gezien de verstoring tot een diepte van -1,02m-mv zal gaan bestaat de kans dus op een verstoring van eventuele aanwezige archeologische resten in de bodem. Het studiegebied is iets hoger gelegen in het landschap met bovendien een goede bodem voor landbouwactiviteiten (cf. 3.1.2 en 3.2.1).
De regio ten westen van de Ring rond Brussel is reeds gekend voor sporen uit de Romeinse periode (cf. 4.1.1), iets wat ook bevestigd wordt door CAI meldingen voor de wijdere omgeving. De kans dat er sporen uit deze periode zullen worden aangetroffen is dan ook reëel. De kans dat er sporen uit andere periodes zullen aangetroffen worden kan ook niet worden uitgesloten.

Op basis van bovenstaande argumenten wordt verder archeologisch onderzoek geadviseerd in uitgesteld traject. De westelijke zone die niet verder zal verstoord worden kan hierbij worden uitgesloten.

5.3 SAMENVATTING

Deze archeologienota werd opgesteld door ABO NV naar aanleiding van de aanleg van een nieuw parkeerterrein aan de Bosstraat te Groot-Bijgaarden (Dilbeek). Het doel van dit onderzoek was drieledig. Ten eerste werd op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede werd nagegaan hoe goed deze archeologische resten zijn bewaard en in hoeverre ze zijn bedreigd door de geplande bouwwerken. Ten derde werd nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

1) Uit het historische, archeologische, en landschappelijk onderzoek (hfdst.3 en 4) blijkt dat het terrein iets hoger gelegen is op een uitloper tussen twee heuvelruggen. De bodem van het terrein is zeer geschikt voor landbouw. We zien dan ook op de historische kaarten vanaf de 18de eeuw dat het terrein gebruikt werd als akkerland. Pas vanaf de 20ste eeuw komt hier verandering in. Op de oudste kaartweergave van het gebied (Villaretkaart) zien we dat het

terrein bebost was, het maakte deel uit van het 'Denoselerenbos'. Behalve voor de aanleg van de huidige parking in de 20ste eeuw is het terrein onverstoord gebleven.

2) Het studiegebied bestaat voor het grootste deel uit een parking op straatniveau. Enkel de oostelijke zone maakt hier geen deel van uit. Deze zone is nog steeds in gebruik als akkerland. De huidige parking heeft een fundering van 20cm diep. De geplande werken zouden dieper gaan, tot -1,02m-mv. Dit omdat de nieuwe parking een halve meter onder het straatniveau zal worden aangelegd om het zicht op het verdere landschap te vrijwaren. De verstoring zal dus dieper gaan dan de huidige verstoring.

3) Het archeologisch potentieel is matig tot hoog op basis van een landschappelijke, historische en archeologische analyse. In de omgeving (ca. 500m) werd bij proefsleuvenonderzoek reeds eerder aardewerk uit de metaaltijden en een fibula uit de midden-Romeinse tijd gevonden. Er kan niet uitgesloten worden dat het studiegebied ook een bijdrage kan leveren tot de vermeerdering van het archeologisch kennispotentieel.

Op basis van bovenstaande argumenten wordt **verder archeologisch onderzoek** geadviseerd **in uitgesteld traject.** De westelijke zone die niet verder zal verstoord worden kan hierbij worden uitgesloten.

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	Director		20 december 2017
Toon Moeskops	Business Unit Manager		20 december 2017
Anouk Van der Kelen	Archeoloog / Kwaliteitsverantwoordelijke		20 december 2017
Jan Coenaerts	Archeoloog / Kwaliteitsverantwoordelijke		20 december 2017

7 BIBLIOGRAFIE

7.1 LITERAIRE BRONNEN

Bogemans F., Baeteman C., 2006: Kaartblad 31: . Toelichtingen bij de Quartairgeologische kaart van België – Vlaams gewest. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

CadGIS 2017: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 20 december 2017).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2017.

Claesen, J. e.a., 2014. *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Dilbeek - Brusselstraat*, Kortenaken: Archebo.

De Maegd C. en Van Aerschot S. 1975. *Inventaris van het cultuurbezit in België*, Architectuur, Vlaams-Brabant, Halle-Vilvoorde, Bouwen door de eeuwen heen.

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2016: Topografische kaarten [online], https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage (geraadpleegd op 10 oktober 2017)

Geopunt Vlaanderen 2017: Basiskaarten (Luchtfoto 2015, Stratenplan) [Online], http://www.geopunt.be/kaart (geraadpleegd op 20 december 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], http://www.geopunt.be/kaart (geraadpleegd op 20 december 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], http://www.geopunt.be/kaart (geraadpleegd op 20 december 2017).

Inventaris bouwkundige Erfgoed: IBE 2017.

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online],. www.ngi.be (geraadpleegd op 20 december 2017).

Reyns, N., Cleda, B., 2014. *Archeologisch vooronderzoek Dilbeek - Stichelgatstraat (Verkaveling Novus),* Wijnegem: All-Archeo.

Van Ranst E & Sys C., 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent, Gent.